TSUE

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / NOYABR / 11-SON, II-QISM

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, noyabr.
II-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o‘g‘li, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig‘i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdikarimova Dinara Rustamxanovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra’no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdikarimova Dinara Rustamxanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich, katta o‘qituvchi (PhD)

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Ruziyev Baxtiyor Salimboyevich, Senior Lecturer (PhD)

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

PAXTA-TÖQIMAÇILIK KLASTERLARI KORXONALARINING EKSPORT SALOHIYATINI OŞIRIŞDA DAVLAT KÖMAGINI TABAQALAŞTIRIŞ MEXANIZMLARI....14
Abduğayurova Xurşidaxon Jamolddin qizi
SANOAT KORXONASINING RISKLARGA ÇIDAMLILIGINI QÖŞMA STRESS-TEST ORQALI BAHOLAŞ....25
Iminova Nargizaxon Akramovna
NEFT-GAZ SANOATIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANIŞ VA YAŞIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA BARQAROR RIVOJLANIŞNI TA'MINLAŞ....34
Taraxtiyeva Gulmira Kulbayevna
TIJORAT BANKLARINI RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILIŞNING XORIJIY TAJRIBASI: KOREYA RESPUBLIKASI TAJRIBASI VA UNI ÖZBEKISTONDA QÖLLAŞ IMKONIYATLARI....38
Nabiyev Saidaxrorxon Dilmurod öğli
RAQAMLI PLATFORMALARGA HUDUDIY KIRIŞ IMKONI: UMUMIY OQIM VA TENGLIK ÖRTASIDAGI TANLOV....43
Abdullayev Ilğor Abduraxmanoviç
VALYUTA TUŞUMLARI MANBALARI VA ULARDAN FOYDALANIŞ MUTANOSIBLIGINI BAHOLAŞ....49
Norbayeva Muxlisa Akram qizi
ISLOMIY MOLIYALAŞTIRIŞNI JORIY ETIŞNING ÖZBEKISTON TIJORAT BANKLARI RISKLARI VA LIKVIDLIGIGA TA'SIRI: «TRASTBANK» VA «AGROBANK» MISOLIDA....53
Ruzimov Ixtiyor Baxtiyoroviç
ИНДИКАТИВНАЯ ОЦЕНКА УРОВНЯ И ДИНАМИКИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ....60
Нигматуллаева Гулчехра Нуруллаевна
SANOAT TARMOQLARIDA MEHNAT UNUMDORLIGINI OŞIRIŞ OMILLARI TAHLILI (ÖZBEKISTON MISOLIDA)....65
Ismoilova Dilfuza Ibodullayevna
Abdullayev Xurşid Abdinazar öğli
GLOBAL QAYTA SUĞURTA BOZORI INTEGRATSIYALAŞUVI ŞAROITIDA ÖZBEKISTON QAYTA SUĞURTA TIZIMINI RIVOJLANTIRIŞ....74
Sultanov Javohir Baxrom öğli
STRATEGIK BOŞQARUV NAZARIYASINING EVOLYUTSIYASI VA UNING OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA QÖLLANILIŞ XUSUSIYATLARI....80
X. X. Xakimova
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQARORLAŞTIRIŞDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETIŞ YÖLLARI VA INSON KAPITALINING ÖRNI....86
Yusubov In'omjon Ikram oğli
ENGAGING THE YOUNG GENERATION IN ENTREPRENEURSHIP AS A KEY DRIVER OF ECONOMIC DEVELOPMENT....93
Jurayeva Nozima Baxriddin qizi
HUDUDLARNI IQTISODIY RIVOJLANTIRISHDA INTEGRALLAŞGAN MARKETING KOMMUNIKATSIYALARI SAMARADORLIGINI BAHOLAŞ: ÖZBEKISTON HUDUDLARI TAHLILI....100
Muxsinov Bekzod Toxiroviç
QAŞQADARYO VILOYATI AHOLISI ÖRTASIDA KAMBAĞALLIKNING KELIB ÇIQIŞ SABABLARI....106
Xuşvaqov Anvar Boqiyeviç
РОЛЬ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ СТРУКТУР В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ....111
Камилова Севара Анваровна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MINTAQA IQTISODIYOTINI INNOVATSION RIVOJLANTIRIŞDA XORIJIY INVESTITSIYALARDAN SAMARALI FOYDALANIŞNING EKONOMETRIK MODELLARI (QAŞQADARYO VILOYATI MISOLIDA) 116
Böriyev Sardor Noroviç
MINTAQAVIY IQTISODIY ÖSIŞNI TA'MINLAŞDA SANOAT VA XIZMATLAR SOHASI INTEGRATSIYASINING TAŞKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI 123
Norova Salomat Yusupovna
SANOATDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANIŞ VA IQTISODIY ÖSIŞ ÖRTASIDAGI MUVOZANAT 130
Kenjayev Mirjalol Erkinjanoviç
ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА И ЭКСПОРТНАЯ ДИНАМИКА УЗБЕКИСТАНА: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МОДЕЛИ ARDL 137
Мунира Турдибаева
HUDUDIY YENGIL SANOAT KORXONALARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DARAJASINI INTEGRAL BAHOLASH (BUXORO VILOYATI TO'QIMACHILIK KORXONALARI MISOLIDA) 146
Axmedova Dilfuza Nuriddinovna

UO‘K: 332.1:004:677(575.146)

HUDUDIY YENGIL SANOAT KORXONALARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DARAJASINI INTEGRAL BAHOLASH (BUXORO VILOYATI TO‘QIMACHILIK KORXONALARI MISOLIDA)

Axmedova Dilfuza Nuriddinovna
Asman universiteti
“Iqtisodiyot, moliya va boshqaruv” kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya. Hududiy iqtisodiyotni rivojlantirişda yengil sanoat korxonalarining raqamli transformatsiya darajasini miqdoriy baholaş masalasi tadqiq etilgan. Raqamli transformatsiya mexanizmining tört elementi va yettita subblokini (raqamli infratuzilma, işlab çiqarişning raqamlaşuvi, raqamli kompetensiyalar, raqamli marketing, raqamli boşqaruv, raqamli moliya va investitsiyalar, axborot xavfsizligi) qamrab oluvchi raqamli transformatsiya indeksi (RTI) metodikasi taklif etilgan. Subbloklarning vazn koeffitsiyentlari 14 nafar ekspert baholari asosida AHP usuli yordamida aniqlangan hamda ekspertlar fikrlarining muvofiqligi Kendall konkordatsiya koeffitsiyenti (W = 0,78) orqali baholangan. Buxoro viloyatidagi 25 ta töqimaçilik korxonasi böyiça örtacha RTI 0,506 ni, variatsiya koeffitsiyenti esa 36,8 foizni taşkil etgani aniqlangan. Bu natijalar korxonalarning raqamli transformatsiya darajasida sezilarli tafovutlar mavjudligini körsatadi. Olingan natijalar asosida korxonalarning raqamli yetuklik guruhlariga mos ravishda tabaqalaştirilgan çora-tadbirlar taklif etilgan.

Kalit sözlar: hududiy iqtisodiyot, raqamli transformatsiya, yengil sanoat, töqimaçilik korxonalari, raqamli transformatsiya indeksi, raqamli yetuklik, integral baholaş, Buxoro viloyati.

Аннотация. Исследована проблема количественной оценки уровня цифровой трансформации предприятий лёгкой промышленности в контексте развития региональной экономики. Предложена методика расчёта индекса цифровой трансформации (RTI), охватывающая семь субблоков: цифровую инфраструктуру, цифровизацию производства, цифровые компетенции, цифровой маркетинг, цифровое управление, цифровые финансы и инвестиции, информационную безопасность. Весовые коэффициенты субблоков определены методом анализа иерархий (AHP) на основе оценок 14 экспертов. Согласованность экспертных мнений оценена с помощью коэффициента конкордации Кендалла (W = 0,78). По результатам исследования 25 текстильных предприятий Бухарской области среднее значение RTI составило 0,506, а коэффициент вариации – 36,8%, что указывает на существенные различия в уровне цифровой трансформации предприятий. На основе полученных результатов предложены дифференцированные меры с учётом групп цифровой зрелости предприятий.

Ключевые слова: региональная экономика, цифровая трансформация, лёгкая промышленность, текстильные предприятия, индекс цифровой трансформации, цифровая зрелость, интегральная оценка, Бухарская область.

Abstract. The study examines the quantitative assessment of digital transformation levels among light industry enterprises in the context of regional economic development. A Digital Transformation Index (RTI)

methodology is proposed, encompassing seven sub-blocks: digital infrastructure, production digitalization, digital competencies, digital marketing, digital management, digital finance and investment, and information security. The weights of the sub-blocks were determined using the Analytic Hierarchy Process (AHP) based on assessments provided by 14 experts. The consistency of expert opinions was evaluated using Kendall's coefficient of concordance (W = 0.78). Based on an analysis of 25 textile enterprises in the Bukhara region, the mean RTI was 0.506, while the coefficient of variation was 36.8%, indicating substantial differences in digital transformation levels across enterprises. Based on these findings, differentiated measures tailored to enterprises' digital maturity groups are proposed.

Keywords: regional economy, digital transformation, light industry, textile enterprises, digital transformation index, digital maturity, integral assessment, Bukhara region.

KIRIŞ

Jahon iqtisodiyotida keçayotgan raqamli transformatsiya jarayonlari hududiy iqtisodiy tizimlar va ulardagi korxonalar raqobatbardoşligini belgilovçi muhim omillardan biriga aylanmoqda. Iste'mol tovarlari bozorida yetakçi tarmoq hisoblangan yengil sanoatda işlab çiqariş, ta'minot zanjiri va mijozlar bilan munosabatlarni raqamli texnologiyalar asosida qayta taşkil etiş raqobat ustunligini ta'minlaşning muhim şartiga aylandi. Jahon yengil sanoat mahsulotlari eksporti hajmi va uning hududiy tarkibi tarmoqning xalqaro iqtisodiyotdagi ahamiyatini aks ettiradi. Xususan, Osiyo mamlakatlari töqimaçilik mahsulotlari eksportida muhim örin egallaydi.

Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi "Raqamli Özbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlaş va uni samarali amalga oşiriş çora-tadbirlari töğrisida"gi PF-6079-son[1] Farmoni [3], Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga möljallangan Yangi Özbekistonning taraqqiyot strategiyasi töğrisida"gi PF-60-son[2] Farmoni [4] hamda töqimaçilik va tikuv-trikotaj sanoatini isloh qilişga qaratilgan qator farmonlar [2; 5] doirasida hududlarni raqamlaştiriş va yengil sanoatni çuqur qayta işlaş asosida rivojlantiriş böyiça keng kölamli çora-tadbirlar amalga oşirilmoqda. Buxoro viloyati respublikada zamonaviy paxta-töqimaçilik klasteri taşkil etilgan dastlabki hududlardan biri bölib [1], tarmoq viloyat sanoatining jadal ösayotgan böğinlaridan biriga aylandi.

Şu bilan birga, hududlardagi yengil sanoat korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etişga tizimli yondaşuvni yanada rivojlantiriş, xodimlarning raqamli kompetensiyalarini oşiriş hamda raqamli transformatsiya darajasini baholaşning yagona uslubiy bazasini şakllantiriş dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Jarayonlarni samarali boşqariş ularning natijalarini miqdoriy baholaşni talab etgani sababli, hududiy raqamli siyosatni işlab çiqiş uçun, avvalo, korxonalarning raqamli yetukligini obyektiv ölçaş vositasi zarur. Mazkur maqolaning maqsadi – hududiy yengil sanoat korxonalarining raqamli transformatsiya darajasini integral baholaş uslubiyotini işlab çiqiş va uni Buxoro viloyati töqimaçilik korxonalari misolida aprobatsiya qilişdan iborat.

Tadqiqotning obyekti sifatida Buxoro viloyatidagi yengil sanoat (töqimaçilik va tikuv-trikotaj) korxonalari, predmeti sifatida esa ularda raqamli transformatsiya mexanizmlaridan foydalaniş jarayonida yuzaga keladigan ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar tanlangan. Qöyilgan maqsadga erişiş uçun quyidagi vazifalar hal etildi: raqamli transformatsiya darajasini baholaşning mavjud xalqaro yondaşuvlarini qiyosiy tahlil qiliş; hududiy yengil sanoat korxonalarining xususiyatlarini hisobga oluvçi indikatorlar tizimi va integral indeks uslubiyotini işlab çiqiş; uslubiyotni viloyat korxonalari misolida aprobatsiya qilib, raqamli yetuklik reytingini şakllantiriş; korxonalararo raqamli tafovutlarni baholaş va yetuklik guruhlariga mos çora-tadbirlarni asoslaş.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Raqamli iqtisodiyot tuşunçasi ilmiy muomalaga D. Tapskott [17] va N. Negroponte [14] işlari orqali kirib kelgan bölsa, keyinçalik R. Buxt va R. Xiks [8] uni ölçaş masalasini ilmiy muhokama markaziga olib çiqdi. Raqamli transformatsiyani taşkiliy özgariş jarayoni sifatida talqin etiş D. Rojers [15] va G. Vial [18] tadqiqotlarida rivojlantirilgan. G. Vial raqamli transformatsiyani "axborot, hisoblaş, kommunikatsiya va ulaniş texnologiyalari kombinatsiyasi orqali obyekt xususiyatlarida sezilarli özgarişlarni keltirib çiqaruvçi jarayon" deb ta'riflaydi. K. Şvab [16] va H. Kagermann [11] "Sanoat 4.0" konsepsiyasi doirasida işlab çiqariş jarayonlari raqamlaşuvining sanoat raqobatbardoşligidagi örnini asoslagan. E. Brinolfsson va E. Makafi [7] esa raqamli texnologiyalar samarasi taşkiliy özgarişlar va inson kapitaliga qöşimça investitsiyalar bilan birgalikda töliq namoyon bölişini körsatgan – bu xulosa raqamli transformatsiyani kompleks baholaş zaruratini asoslaydi.

1 Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi "Raqamli Özbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlaş va uni samarali amalga oşiriş çora-tadbirlari töğrisida"gi PF-6079-son Farmoni: https://lex.uz/docs/-5841063

2 Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga möljallangan Yangi Özbekistonning taraqqiyot strategiyasi töğrisida"gi PF-60-son Farmoni https://lex.uz/docs/-4199421

Korxonalarning raqamli yetukligini baholaş böyiça keng tarqalgan yondaşuvlardan biri acatech tomonidan işlab çiqilgan Industrie 4.0 Maturity Index [13] bölib, u resurslar, axborot tizimlari, taşkiliy tuzilma va madaniyat böyiça olti bosqiçli şkalani qöllaydi. Ayrim xalqaro raqamli yetuklik indekslari yirik va texnologik jihatdan rivojlangan korxonalar xususiyatlarini kengroq qamrab olgani sababli ularni rivojlanayotgan hududlarning örta va kiçik yengil sanoat korxonalari şaroitiga moslaştiriş maqsadga muvofiq. Raqamli transformatsiyaning hududiy ölçovi T.V. Mirolyubova va M.V. Radionova [12], N.T. Avramçikova [6] işlarida tadqiq etilgan bölib, ularda raqamli tafovutning hududlararo iqtisodiy farqlarga ta'siri körsatilgan.

Mahalliy olimlardan K.I. Kurpayanidi [9], A.B. Nizamov [10] va boşqalarning işlarida raqamli iqtisodiyotning holati, rivojlaniş istiqbollari hamda hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanişini boşqariş masalalari yoritilgan. Şu bilan birga, hududiy yengil sanoat korxonalarining raqamli transformatsiya darajasini tarmoq xususiyatlarini hisobga olgan holda integral baholaş uslubiyotini yanada takomillaştiriş zarurati mavjud. Mazkur ilmiy yo'naliş uşbu tadqiqotning asosiy yönalişini belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda integral indekslaş, ekspert baholaş (AHP), statistik guruhlaş, qiyosiy va korrelyatsion tahlil usullaridan foydalanildi. Empirik baza sifatida Buxoro viloyatidagi 25 ta töqimaçilik va tikuv-trikotaj korxonasidan 2025-yil holatiga köra sörovnoma va korxona hisobotlari asosida yiğilgan ma'lumotlar xizmat qildi. Har bir korxonadan üç nafar respondent (birinçi rahbar, işlab çiqariş böyiça örinbosar va axborot texnologiyalari böyiça mas'ul xodim) sörovda iştirok etib, ma'lumotlarning özaro tekşirilishi (triangulyatsiyasi) ta'minlandi.

Muallif yondaşuviga köra, raqamli transformatsiya mexanizmi raqamli texnologiyalar, taşkiliy-boşqaruv usullari va raqamli kompetensiyalarning özaro boğliq majmuasi orqali korxona va hudud iqtisodiyotining sifat jihatidan yangi rivojlaniş bosqiçiga ötişini ta'minlovçi vositalar tizimidir. Şunga muvofiq, baholaş mexanizmining tört elementi (texnologik, taşkiliy-boşqaruv, inson kapitali, marketing-moliya) va yettita subblok böyiça 18 ta xususiy indikator asosida amalga oşirildi (1-jadval).

1-jadval

Raqamli transformatsiya indeksi (RTI) subbloklari va oğirliklari[3]

Subblok	Asosiy indikatorlar	Oğirlik	Örtaça qiymat
DI – raqamli infratuzilma	Internet sifati; kompyuter va server ta'minoti; litsenziyalangan DT	0,15	0,58
DP – işlab çiqariş raqamlaşuvi	Avtomatlaştirilgan uskunalar uluşi; ERP/MES; sensorli nazorat	0,22	0,54
DC – raqamli kompetensiyalar	Raqamli könikmalarga ega xodimlar uluşi; IT-mutaxassislar; malaka oşiriş	0,15	0,48
DM – raqamli marketing	Onlayn sotuv uluşi; CRM; raqamli kanallar faolligi	0,13	0,47
DG – raqamli boşqaruv	Dashboard va biznes-analitika; elektron hujjat aylanişi	0,15	0,50
DF – raqamli moliya-investitsiya	Raqamli investitsiyalar uluşi; elektron tölovlar	0,10	0,47
DS – axborot xavfsizligi	Kiberxavfsizlik protokollari; zaxiral aş; kiriş nazorati	0,10	0,47
Jami / RTI	18 ta xususiy indikator	1,00	0,506

Subbloklarning oğirliklari soha olimlari, korxona rahbarlari va IT-mutaxassislaridan iborat 14 nafar ekspert baholari asosida T. Saatining juft taqqoslaş (AHP) usuli [19] yordamida aniqlandi. İşlab çiqariş raqamlaşuviga eng yuqori oğirlik (0,22) berilişi töqimaçilikning işlab çiqariş siğimi yuqori tarmoq ekanligini aks ettiradi. Ekspert baholarining kelışuvçanligi Kendall konkordatsiya koeffitsiyenti orqali tekşirildi:

$$W = 12S / [p^2(n^3 - n)], \quad (1)$$

bu yerda S – ranglar yiğindisining örtaça qiymatdan çetlaşişlari kvadratlari yiğindisi; p – ekspertlar soni (p = 14); n – subbloklar soni (n = 7). Hisob-kitoblar natijasida W = 0,78 qiymati olindi. U 0,7 çegarasidan yuqori bölgani sababli ekspertlar fikrlarining yuqori darajadagi muvofiqligi tasdiqlandi.

Hisoblaş tört bosqiçda amalga oşirildi. Birinçi bosqiçda miqdoriy indikatorlar min-max usulida normallaştirildi: $\tilde{x}_{ij} = (x_{ij} - x_j^{min}) / (x_j^{max} - x_j^{min})$, sifat körsatkiçlari esa Laykertning beş balli şkalasi böyiça (b – 1)/(B – 1) formulasi orqali 0–1 oraliğiga keltirildi. Ikkinçi bosqiçda har bir subblok indeksi normallangan indikatorlarning örtaça tortilgan qiymati sifatida hisoblandi. Üçinçi bosqiçda integral indeks aniqlandi:

3 Manba: muallif işlanmasi va hisob-kitoblari.

$$RTI^{f} = \Sigma\, \alpha_k \cdot I_k^{(f)},\ k = 1, \ldots, 7, \qquad (2)$$

bu yerda $I_k^{(f)}$ – f-korxonaning k-subblok indeksi; α_k – subblok oğirligi. Törtinçi bosqiçda korxonalar beş darajali şkala böyiça guruhlandi: juda past (0–0,25), past (0,26–0,50), örta (0,51–0,70), yuqori (0,71–0,85) va yetuk (0,86–1,00). Korxonalararo tabaqalaniş variatsiya koeffitsiyenti $V = \sigma / \overline{RTI} \cdot 100\%$ orqali baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlil obyektining hududiy kontekstini anıqlaş maqsadida viloyat yengil sanoatining asosiy körsatkiçlari örganildi (2-jadval). 2021–2025-yillarda tarmoq mahsuloti hajmi 3,6 trln sömdan 7,4 trln sömga yetib, ikki barobardan ziyod ösdi, uning sanoatdagi uluşi esa 17,9 foizdan 22,5 foizga kötarildi. Töqimaçilik mahsulotlari eksporti 204 mln dollardan 372 mln dollarga oşdi, eksport tarkibida tayyor mahsulot uluşi 29 foizdan 68 foizga yetdi. E'tiborli jihati şundaki, milliy darajada töqimaçilik eksporti 2023-yildan boshlab pasayiş tendensiyasini namoyon etgan (2025-yilda 2,6 mlrd dollar, –8,2 foiz) bir şaroitda viloyat eksporti ösişda davom etdi.

2-jadval

Buxoro viloyati yengil sanoatining asosiy körsatkiçlari dinamikasi[4]

Körsatkiçlar	2021	2022	2023	2024	2025
Sanoat mahsuloti hajmi, trln söm	20,1	23,4	26,5	30,1	34,0
Yengil sanoat mahsuloti, trln söm	3,6	4,5	5,4	6,5	7,4
Yengil sanoatning sanoatdagi uluşi, %	17,9	19,2	20,4	21,6	22,5
Viloyat eksporti, mln dollar	573	692	804	927	1015
Şu jumladan, töqimaçilik, mln dollar	204	251	296	348	372

Tarmoq rivojlanişining hududiy jihati ham alohida e'tiborni talab etadi, çunki korxonalarning hudud içidagi joylaşuvi tumanlararo iqtisodiy tafovutlar va bandlik geografiyasini bevosita belgilaydi. Viloyat töqimaçilik korxonalarining tumanlar kesimidagi taqsimoti 3-jadvalda keltirilgan.

3-jadval

Buxoro viloyati töqimaçilik korxonalarining tumanlar kesimidagi taqsimoti (2025-yil)[5]

Hudud	Korxonalar soni	Bandlar soni, kişi	Mahsulot hajmi, mlrd söm	Tarmoqdagi uluşi, %
Buxoro şahri	15	4390	1265	36,2
Ğijduvon tumani	7	1950	552	15,8
Kogon şahri va tumani	6	1740	498	14,3
Vobkent tumani	5	1060	291	8,3
Qoraköl tumani	4	1120	262	7,5
Romitan tumani	3	820	213	6,1
Boşqa tumanlar	9	2010	413	11,8
Jami viloyat böyiça	49	13090	3494	100,0

3-jadval ma'lumotlari tarmoqning yuqori hududiy konsentratsiyasini körsatadi: korxonalar va işlab çiqariş hajmining qariyb üçdan ikki qismi Buxoro şahri, Ğijduvon va Kogon hududlarida jamlangan. Bu holat aglomeratsiya samarasi va ösiş qutblari nazariyasining mahalliy şaroitdagi namoyon bölişini ifodalaydi. Çekka tumanlarda (Jondor, Olot, Şofirkon, Qorovulbozor) tarmoq salohiyatini yanada rivojlantiriş imkoniyatlari mavjud. Hududiy siyosat nuqtayi nazaridan bundan ikki xulosa kelib çiqadi: birinçidan, raqamli transformatsiya dasturlarini dastlab konsentratsiya markazlarida joriy etiş tezkor samara berişi mumkin; ikkinçidan, raqamli kanallar (masofaviy buyurtma, elektron savdo, uy şaroitidagi tikuvçilikni platformalar orqali taşkil etiş) çekka tumanlarda yangi bandlik yaratışning iqtisodiy jihatdan maqbul vositasiga aylanişi mumkin. Tarmoqda bandlar soni 2021-yildagi 9,6 ming kişidan 2025-yilda 13,1 ming kişiga yetgan bölib, ularning üçdan ikki qismidan köproğini ayollar taşkil etadi. 2021–2025-yillarda viloyat yengil sanoatiga 2,1 trln sömdan ortiq investitsiya yönaltirilgan bölsa-da, uning texnologik tarkibida raqamli tizimlar – dasturiy ta'minot, avtomatlaştiriş va axborot tizimlari uluşini yanada oşiriş imkoniyatlari mavjud.

Uşbu ijobiy tendensiya narx raqobati va ekstensiv omillar bilan bir qatorda, sifat va innovatsion rivojlaniş imkoniyatlarini kengaytiriş zaruratini ham körsatadi. Jahon paxta narxining özgarişlari va milliy valyutaning real mustahkamlaniş şaroitida raqamli transformatsiya narx raqobatidan sifat va raqamli raqobatga ötişning

4 Manba: Buxoro viloyati statistika boşqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.
5 Manba: Buxoro viloyati statistika boşqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

strategik vositasiga aylanadi. Bunday ötişni samarali boşqariş uçun esa korxonalarning raqamli holatini anıq baholaş talab etiladi.

Taklif etilgan uslubiyot asosida 25 ta korxona böyiça hisoblangan RTI qiymatlari 0,18 dan 0,88 gaça oraliqda joylaşdi. Masalan, reytingda yetakçi korxona uçun subblok qiymatlari DI = 0,92; DP = 0,89; DC = 0,84; DM = 0,83; DG = 0,88; DF = 0,86; DS = 0,85 bölib, (2) formula böyiça integral indeks 0,88 ni taşkil etdi va u “yetuk” darajaga töğri keladi. Tanlanma böyiça örtaça RTI 0,506 ga teng böldi – bu “past” va “örta” darajalar çegarasiga yaqin bölib, viloyat töqimaçilik korxonalari örtaça hisobda raqamli transformatsiyaning şakllaniş bosqiçida ekanligini bildiradi.

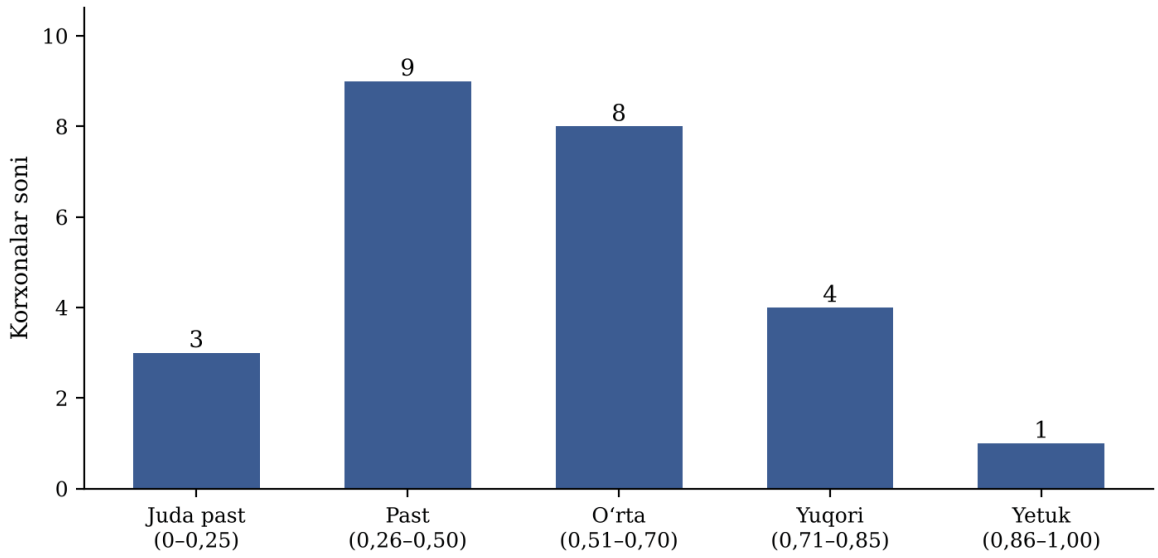
Subbloklar kesimidagi tahlil (1-jadval) muhim tarkibiy xususiyatni oçib beradi: eng yuqori örtaça qiymatlar raqamli infratuzilma (0,58) va işlab çiqariş raqamlaşuvi (0,54) subbloklariga töğri kelsa, raqamli marketing (0,47), raqamli moliya-investitsiyalar (0,47) va raqamli kompetensiyalar (0,48) böyiça esa rivojlantiriş imkoniyatlari mavjud. Mexanizm elementlari kesimida (4-jadval) texnologik element 0,56, taşkiliy-boşqaruv elementi 0,49, inson kapitali 0,48, marketing-moliya böğini 0,47 darajada baholandi. Demak, raqamlaştiriş, asosan, korxonaning içki jarayonlariga (uskunalar, hisobot, boşqaruv) yönalgan bölib, taşqi – bozor, mijozlar va moliya bilan boğliq mexanizmlarni yanada rivojlantiriş imkoniyatlari mavjud. Texnologik yeçimlarga kiritilgan investitsiyalarni inson kapitali va taşkiliy özgarişlar bilan muvofiqlaştiriş samaradorlikni oşirişning muhim yönalişi hisoblanadi.

4-jadval

Raqamli transformatsiya mexanizmi elementlari böyiça örtaça indekslar[6]

Mexanizm elementi	Tarkibidagi subbloklar	Örtaça indeks	RTIdan çetlaşiş
Texnologik	DI, DP	0,56	+0,05
Taşkiliy-boşqaruv	DG, DS	0,49	–0,02
Inson kapitali	DC	0,48	–0,03
Marketing-moliya	DM, DF	0,47	–0,04

RTI qiymatlarining standart çetlaşişi $\sigma = 0{,}187$ ni taşkil etib, variatsiya koeffitsiyenti V = 36,8 foizga teng böldi. Bu 33 foizlik kritik çegaradan yuqori bölib, viloyat töqimaçilik korxonalari örtasida raqamli transformatsiya darajalarining sezilarli farqlanişini statistik jihatdan tasdiqlaydi: eng past va eng yuqori körsatkiçlar örtasidagi farq deyarli beş baravarni taşkil etadi. Korxonalarning yetuklik darajalari böyiça taqsimoti 1-rasmda keltirilgan.

1-rasm. Korxonalarning raqamli yetuklik darajalari böyiça taqsimoti (n = 25)[7]

6 Manba: muallif hisob-kitoblari.
7 Manba: muallif hisob-kitoblari.

1-rasmdan körinadiki, korxonalarning deyarli yarmi (48 foiz) “juda past” va “past” darajalarda joylaşgan, “örta” darajadagilar 32 foizni, “yuqori” va “yetuk” darajadagilar esa jami 20 foizni taşkil etadi. Çuqurlaştirilgan tahlil viloyatning tört yetakçi korxonasi – “Merganteks” (RTI = 0,800), “Bukhara Cotton Textile” (0,745), “HAJ TEX Group” (0,589) va “Vobkent tola klaster” (0,464) misolida ötkazildi. Natijalar muhim qonuniyatni anıqlaş imkonini berdi: raqamli yetuklik darajasi korxonaning texnologik zanjirdagi örni bilan bevosita boğliq. Töliq siklli, tayyor mahsulot va öz brendiga ega korxonalar yuqori RTI körsatkiçlariga ega bölsa, boşlanğiç böğinga (ip-kalava) ixtisoslaşgan korxonalarda raqamli transformatsiyani yanada rivojlantiriş salohiyati mavjudligi anıqlandi.

Raqamli yetuklik va iqtisodiy natijalar örtasidagi boğliqlik ham yaqqol namoyon böldi: past darajadagi korxonalardan yetuk darajaga ötişda mehnat unumdorligi 78,5 dan 176,5 mln söm/kişiga (2,2 barobar), eksport uluşi 12,4 dan 41,9 foizga (3,4 barobar), rentabellik 7,1 dan 19,3 foizga (2,7 barobar) oşadi. RTI va mehnat unumdorligi örtasidagi korrelyatsiya koeffitsiyenti r = 0,971 ni taşkil etdi. Sörovnoma natijalariga köra, raqamli transformatsiyani jadallaştirişning asosiy ustuvor yönalişlari investitsiya mablağlari bilan ta’minlaşni kengaytiriş (korxonalarning 68 foizi), raqamli mutaxassislar tayyorlaşni rivojlantiriş (59 foiz) va axborot tizimlari integratsiyasini takomillaştiriş (51 foiz) hisoblanadi.

Raqamli transformatsiya darajalaridagi tafovutlar hududiy raqamli siyosatni barcha korxonalar uçun yagona çora-tadbirlar töplamiga emas, balki har bir yetuklik guruhining holatiga mos differensial yondaşuv asosida şakllantiriş zarurligini körsatadi. Şu munosabat bilan muallif tomonidan har bir guruh uçun ustuvor çora-tadbirlar belgilandi (5-jadval).

5-jadval

Korxonalarning raqamli yetuklik darajasi böyiça guruhlanişi va ustuvor çora-tadbirlar[8]

Daraja	RTI intervali	Korxonalar soni	Uluşi, %	Ustuvor çora-tadbirlar
Juda past	0,00–0,25	3	12,0	Bazaviy raqamli infratuzilma, elektron hujjat aylanişi
Past	0,26–0,50	9	36,0	ERP/CRM tizimlarini joriy etiş, xodimlarni öqitiş
Örta	0,51–0,70	8	32,0	Dashboard, biznes-analitika, elektron tijorat kanallari
Yuqori	0,71–0,85	4	16,0	IoT, başoratli tahlil, raqamli eksport platformalari
Yetuk	0,86–1,00	1	4,0	Ma’lumotlarga asoslangan innovatsion modelni kengaytiriş, kiberxavfsizlik

5-jadvalda keltirilgan yondaşuvning mantiği şundaki, quyi guruhlardagi korxonalar uçun murakkab texnologiyalarni joriy etişdan avval raqamli “poydevor” – infratuzilma, elektron hujjat aylanişi va xodimlarning bazaviy raqamli savodxonligini şakllantiriş maqsadga muvofiq. Örta va yuqori guruhlarda esa asosiy e’tiborni raqamlaştirişning taşqi yönalişlariga – bozor, mijozlar va eksport kanallariga qaratiş lozim, çunki aynan şu subbloklar (DM, DF) tarmoqning rivojlantiriş salohiyati yuqori bölgan yönalişlari hisoblanadi. Reyting tahlili şuni ham körsatdiki, yetakçi korxonalarda raqamli infratuzilma nisbatan yuqori rivojlangan bölsa, raqamli kompetensiyalar, marketing va axborot xavfsizligi yönalişlarida qöşimça rivojlaniş imkoniyatlari mavjud. Bu raqamli transformatsiya mexanizmlarini nafaqat quyi darajadagi, balki yetakçi korxonalarning ham tegişli yönalişlarini mustahkamlaş asosida işlab çiqiş zarurligini körsatadi.

Taklif etilayotgan RTI uslubiyotining amaliy afzalliklari quyidagilarda namoyon böladi: u korxona darajasidagi birlamçi ma’lumotlarga tayanadi va rasmiy statistikada aks etmaydigan raqamlaşuv jihatlarini qamrab oladi; subbloklar kesimidagi natijalar har bir korxona uçun rivojlantirişning ustuvor yönalişlarini körsatib, boşqaruv qarorlarini manzilli qabul qilişga xizmat qiladi; indeksni har yili qayta hisoblaş raqamli transformatsiya dinamikasini kuzatiş va davlat qöllab-quvvatlaş çoralarining samarasini baholaş imkonini beradi. Şu bilan birga, uslubiyot ekspert oğirliklariga tayangani sababli ularni vaqti-vaqti bilan, texnologik özgarişlarni hisobga olgan holda qayta körib çiqiş maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ötkazilgan tadqiqot natijasida quyidagi xulosalar şakllantirildi. Birinçidan, hududiy yengil sanoat korxonalari uçun moslaştirilgan, yettita subblok va 18 ta indikatorni qamrab oluvçi raqamli transformatsiya indeksi uslubiyoti işlab çiqildi. Uslubiyot xalqaro yetuklik modellaridan farqli ravishda töqimaçilik tarmoğinin işlab çiqariş siğimini, raqamli marketing va moliya kanallarini hisobga oladi, ekspert oğirliklarining işonçliligi esa statistik jihatdan tasdiqlangan (W = 0,78).

8 Manba: muallif hisob-kitoblari va işlanmasi.

Ikkinçidan, Buxoro viloyati tóqimaçilik korxonalarida raqamli transformatsiya örtaça darajada (RTI = 0,506) va turli jadallikda (V = 36,8%) keçmoqda; raqamlaştiriş, asosan, içki jarayonlarga yönalgan bölib, taşqi – bozor, moliya va mijozlar bilan boğliq mexanizmlarni yanada rivojlantiriş imkoniyatlari mavjud. Üçinçidan, raqamli yetuklik korxonaning qoşilgan qiymat zanjiridagi örni bilan uzviy boğliq bölib, korxonalarning zanjirdagi yuqori bosqiçlarga kötarilişi raqamli mexanizmlar orqali amalga oşirilişi mumkin.

Amaliy takliflar sifatida quyidagilar tavsiya etiladi: viloyat hokimligi va sanoat boşqaruv organlariga RTI uslubiyotini korxonalarning raqamli yetukligini har yili monitoring qiliş vositasi sifatida joriy etiş; raqamli qöllab-quvvatlaş dasturlarini yetuklik guruhlariga mos differensial asosda şakllantiriş; universitetlar va Savdo-sanoat palatasi hamkorligida hududiy raqamli kompetensiya markazini taşkil etiş; tijorat banklari va jamğarmalar tomonidan korxonalarning raqamli yetuklik darajasiga moslaştirilgan moliyalaştiriş mahsulotlarini joriy etiş. Keyingi tadqiqotlar RTIning korxona samaradorligiga sof ta'sirini ekonometrik modellar asosida baholaşga yönaltiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RÖYXATI

1. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 19-maydagi "Buxoro viloyatida zamonaviy paxtaçilik-tóqimaçilik klasterini taşkil etiş çora-tadbirlari töğrisida"gi PQ-2978-son qarori. – URL: https://lex.uz.
2. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 16-sentabrdagi "Yengil sanoatni yanada rivojlantiriş va tayyor mahsulotlar işlab çiqarişni rağbatlantiriş çora-tadbirlari töğrisida"gi PQ-4453-son qarori. – URL: https://lex.uz/uz/docs/-4516526.
3. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi "Raqamli Özbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlaş va uni samarali amalga oşiriş çora-tadbirlari töğrisida"gi PF-6079-son Farmoni. – URL: https://lex.uz/docs/-5030957.
4. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga möljallangan Yangi Özbekistonning taraqqiyot strategiyasi töğrisida"gi PF-60-son Farmoni. – URL: https://lex.uz/docs/-5841063.
5. Özbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-yanvardagi "Paxta-tóqimaçilik klasterlari faoliyatini qöllab-quvvatlaş, tóqimaçilik va tikuv-trikotaj sanoatini tubdan isloh qiliş hamda sohaning eksport salohiyatini yanada oşiriş çora-tadbirlari töğrisida"gi PF-2-son Farmoni. – URL: https://lex.uz/uz/docs/-6908347.
6. Аврамчикова Н. Т. Цифровая трансформация и стратегическое управление на региональном уровне // Региональная экономика: теория и практика. – 2021.
7. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. – New York : W. W. Norton & Company, 2014. – 306 p.
8. Bukht R., Heeks R. Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy // Development Informatics Working Paper. – 2017. – No. 68.
9. Kurpayanidi K. I., Ilyosov A. A. Raqamli iqtisodiyotning holati, muammolari va yechimlari // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2020. – № 5.
10. Низамов А. Б. Ҳудудлар ижтимоий-иқтисодий ривожланишини бошқариш самарадорлигини ошириш масалалари // Иқтисодиёт ва таълим. – 2021. – № 4.
11. Kagermann H., Wahlster W., Helbig J. Recommendations for Implementing the Strategic Initiative INDUSTRIE 4.0. – Frankfurt : acatech, 2013. – 82 p.
12. Миролюбова Т. В., Радионова М. В. Влияние цифровой трансформации на социально-экономическое развитие регионов // Экономика региона. – 2021. – Т. 17, № 3.
13. Schuh G., Anderl R., Gausemeier J. et al. Industrie 4.0 Maturity Index: Managing the Digital Transformation of Companies. – Munich : acatech STUDY, 2020. – 64 p.
14. Negroponte N. Being Digital. – New York : Alfred A. Knopf, 1995. – 243 p.
15. Rogers D. The Digital Transformation Playbook: Rethink Your Business for the Digital Age. – New York : Columbia Business School Publishing, 2016. – 296 p.
16. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva : World Economic Forum, 2016. – 172 p.
17. Tapscott D. The Digital Economy: Promise and Peril in the Age of Networked Intelligence. – New York : McGraw-Hill, 1996. – 342 p.
18. Vial G. Understanding digital transformation: A review and a research agenda // The Journal of Strategic Information Systems. – 2019. – Vol. 28, No. 2. – P. 118–144.
19. Saaty T. L. The Analytic Hierarchy Process: Planning, Priority Setting, Resource Allocation. – New York : McGraw-Hill, 1980. – 287 p.

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 11/2

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz